

РЕЧЕВИ СТРАТЕГИИ В КАНДИДАТПРЕЗИДЕНТСКИТЕ ДЕБАТИ

Антоанета Начева

Софийски университет „Свети Климент Охридски“

Резюме. Статията е посветена на кандидатпрезидентския дебат между настоящия президент Румен Радев и проф. Анастас Герджиков. Изследването проследява дали речникът им се придържа към официалния дискурс, доколко е динамичен и отговаря ли на изискванията за висок речев етикет. От друга страна, разглежда определени фонетични особености, като темпоритъм, интонация, логическо ударение, повторения и пр. Изследването пряко наблюдава в кой момент дебатиралите изоставят официалното поведение и високия речев етикет и губят позиции в спора. Обект на лингвистичен анализ са и дължината на изреченията, броят на използваните думи, както и Аз-говоренето. Накрая е поставен и въпросът какво се цели с това: дали красноречиво да убедят избирателите и да привлечат одобрението и интереса върху себе си, или постигат обратното – неодобрението и недоволството на аудиторията.

Ключови думи: кандидатпрезидентски дебат; изследване; лексика; етикет; фонетични особености; лингвистичен анализ

Словото е най-могъщият инструмент. На това ни учат от ранна детска възраст, в правотата на това убеждение се учим и ние самите през годините на съзнателния си живот. Словото ни служи във всяка сфера от нашия живот: ежедневието, професионален път, социални контакти – навсякъде. Урок номер едно за неговата сила е, че трябва да се стремим да бъдем безпощадни към него. В противен случай то ще бъде безпощадно към нас. Особено там, където речта е основната везна, чрез която се претегля стойността на един професионалист – политиката. Словото е най-важният инструмент на политика в стремежа към спечелване на последователи и оказване на влияние върху гражданите.

Стремежът за постигане на политическа доминация в повечето случаи се демонстрира чрез речи, а те, от своя страна, водят до нейното осъществяване. За овладяването на ораторското изкуство и усъвършенстването на политическото слово са нужни сериозна подготовка и системен труд. Липсата на

предварителна подготовка най-често води до празнотумие и безсъдържателни изявления. А по този начин не се печели доверието на аудиторията и не се привличат последователи. Всеки политик със сериозно отношение към професията подготвя сериозно своите речи, макар и по правило да ги произнася свободно.

Критерият за успех на оратора е, в крайна сметка, дали е успял да убеди слушателите в своите идеи. Основните фактори, от които зависи това, са различни. От една страна, важни са излъчването на оратора, неговото поведение, неговата компетентност и най-вече казаното да печели доверието на слушателите. От друга страна, е от изключително значение способността му да стигне до емоционалния свят на слушателите – нещо, което може да се случи само ако ораторът е емоционално свързан с темата. На трето място, е изключително важна способността му да владее до съвършенство политическото говорене и да убеждава чрез силата на логично издържани аргументи. Настоящият труд има за цел да разгледа по-подробно именно това измерение – умението за политическо говорене.

За целите на това изследване е много важно още в началото да изясним концептуално и ясно да разграничим термините *политическа коректност (политически език)*, *политическо говорене*, *политически дискурс* и *пропаганда*. Когато говорим за въздействие и власт, винаги става дума за политическата функция на езика. Следователно под науката за политиката може и трябва да се разбира наука за властта, а оттук може да заключим, че езикът на политиката всъщност е езикът на властта.

Политическа коректност. Политически език. Политическа коректност е политически, културно-социологически термин. Той отразява установена система от рамки и правила, включително политкоректен език, който има ограничаваща функция по отношение на етически, морални съображения, както и задържаща и ограничаваща функция спрямо всяка обществена и социална изява, свързана с теми от деликатен характер.

Според дефиницията на известния американски политолог и журналист Уилям Сафир „политически коректен“ означава подчиняващ се на либералните или крайнолевите възгледи по сексуални, расови и екологични въпроси. Целта на политическата коректност е свързана с това да се избягва употребата на думи и изказвания, които членовете на конкретни социални малцинствени групи биха приели за оскърбителни.

Политическо говорене. Политическото говорене е комуникация, осъществявана с цел, идея и посока. Тя се явява и част от процеса на търсене на алтернативи. Това е процес на представяне, надпревара и обясняване на идеологии, а също така и част от обществения договор. Чрез политическото говорене се осъществява и информиране, прокламиране, рекламиране на идеи, партии, политики, хора. В свои научни публикации Владислав Миланов

(Milanov 2020) и Надежда Сталянова (Stalyanova & Kreychova 2020) обръщат внимание на различни фактори, като употреба на клишетата, речева агресия, отклонения от книжовноезиковите норми и на много други явления.

Когато става въпрос за политическото говорене, е необходимо да се отдели място и за използването на характерен политически речник. Той има своя специфика, изрази и употреба. В България след 1989 година думи, като приоритети, прозрачност, визия за бъдещето, дискурс, плурализъм, консенсус, суверен, дори и собствени имена като – Борисов, Петков, Брюксел, Страсбург, НАТО, ЕС, Европа се наложиха като парадигма в обществения ред.

Политически дискурс. Характеризира се с разглеждане на разнообразни теми с разнообразен контекст. В голяма част от случаите се засягат идеологически аспекти, действия на правителството, законодателни предложения и близки до гражданите въпроси. Те са част от дискурсивния дневен ред както на родни политически фигури, така и на емблематични политически лидери, като всички те са си служили с този способ. Немалка част от политиците до днес използват като образец и основа за писане известни речи като „Имам мечта“ на Мартин Лутър Кинг и „Кръв, труд, сълзи и пот“ от инаугурационната реч на Уинстън Чърчил. Основните характеристики, които една политическа реч трябва да притежава са аргументация, стратегия, противоречие, ангажираност към конкретната позиция, убеждаване.

Пропаганда. Тя е вид послание, което цели да въздейства на мнението или поведението на хората за някаква кауза или позиция, която облагодетелства определена група или личност. Често вместо да се използват обективни и доказани факти, пропагандата може да представи съзнателно манипулирана информация, за да заблуди на обществото. Например в случай че посланието, което трябва да се вгълпи на хората, има опасност да не се хареса на обществеността, то трябва се предложи начин, който така да въздейства, че то да бъде прието. Заради тези практики думата с течение на времето добива силно негативен смисъл.

Според Гарт С. Джоует и Виктория О’Донъл дефиницията за пропаганда е: „Пропагандата е умишлен, систематичен опит за оформяне на възприятията, манипулиране на познанията и директно поведение за постигане на отговор, който подпомага желаното намерение на пропагандиста“ (Jowett & O’Donnell 2014).

Пропагандата има широка употреба в политическия живот от XIX век насам. Тя е любим способ, тъй като подпомага различни програми от политици, кандидати опозиционери, както и кандидати със специални интереси. Пропагандата се използва за подчертаване на негативите или позитивите на една идея, човек или законодателство.

Пропагандата до голяма степен разчита на етоса (достоверността на оратора) и патоса (емоциите, дълбоко държаните убеждения на публиката) и из-

ползва логика (логика, разсъждения, доказателства и факти, които подкрепят един аргумент) само ако има достъп до другите две. Пропагандата разчита на емоционалните реакции и пристрастия на своята аудитория, за да генерира съгласие и действие.

Обект на нашето изследване ще бъде един от най-ярките политически жанрове – дебатът, както и основните изрази средства, благодарение, на които се реализира той: убедителното представяне на аргументи и контрааргументи, атрактивен, стегнат и въздействащ изказ. Ще проследим как се развиват речевите тенденции, присъства ли високият речев етикет или е тенденциозно заменен от речевата агресия и езика на омразата, в какво се изразяват те и как влияе това на аудиторията и на печели ли съмишленици или напротив, точно обратното. В настоящото изследване ще разгледаме речевото поведение на двамата основни кандидат-президенти – Румен Радев и проф. Анастас Герджиков, по време на дебата им в ефира на Българската национална телевизия. Ще проследим и доколко са важни ораторските умения, професионалният опит и компетентността, когато става дума за дебатирание. Ще проследим успяват ли да се придържат към речевия етикет, когато насреща са редица провокиращи речеви фактори, и успяват ли да се придържат политиците към образа, който се стремят или са си изградили сред своите привърженици в обществения живот.

Предмет на нашето изследване неслучайно ще бъде политическият предизборен дебат между двамата кандидат-президенти, които се явиха на балотаж през 2021 година. Дебатът беше между настоящия президент Румен Радев и неговия основен опонент проф. Анастас Герджиков. Той се проведе на 18 ноември 2021 година в ефира на Българската национална телевизия. Този дебат провокира изключително силен интерес и голям обществен отзвук. В него опонентите дебатират по социално значими въпроси, като темите засягат най-широк кръг от хора.

Ще се проследи дали речникът им се придържа към официалната сфера на общуване, дали е динамичен, отговаря ли на изискванията за висок речев етикет. От друга страна, ще разгледаме дали е експресивно оцветен и доколко се срещат в него речева агресия и език на омразата. Изследването прави директно наблюдение в кой момент дебатиралите изоставят и забравят за официалното поведение, за високия речев етикет и загубват себе си в спора. В кой момент дават воля на емоциите и речта им става принизена и агресивна и как се отразява това върху изказа им. Обект на лингвистичен анализ ще бъде също позволяват ли си да правят субективни коментари, оценъчни заключения, как точно защитават принципите и убежденията си. Също така и какво са цели с това: дали красноречиво да спечелят избиратели и да привлекат одобрението и интереса върху себе си, или пък точно обратното – неодобрението и недоволството на аудиторията.

Основните теми са фокусирани върху главните събития страната и основните проблеми в обществото, в това число – здравеопазване, политика, икономика, цена на електроенергия, армия, международни отношения (САЩ и Русия), геополитически стратегии, демографска криза, бежанска вълна, национална сигурност и отбрана и пр. Характерът на дебата е такъв, че гражданите трудно биха могли да се почувстват неприобщени или още по-малко пък равнодушни към събитията. Изборите са наистина динамично социално явление, а оттам и дебатът предполага, сам по себе си, също динамична и разнообразна реализация на устната реч в името на спечелване одобрението на избирателите. Това е и способът както на политиката, така и на журналистиката – да предава гледни точки и позиции и да привлича зрители от всякакъв тип, независимо от пола, възрастта, образованието, социалното им положение и т.н., пред екрана.

В изследването е приложен така нареченият хипотетичен метод на изследване, който предполага разработване на хипотеза. Хипотезата, на която се основава нашето изследване, е свързана с идеята, че през последните години маркерите на речевата агресия и речта на омразата, както и на моменти стилистично маркираната лексика тенденциозно и все по-успешно навлизат в рамките на политическото общуване и в частност в политическите дебати (но не единствено там). Както вече стана ясно, основен обект на това изследване е политическият дебат, както и основните изразни средства, благодарение на които се реализира той. Ще проследим в какви равнища се реализира съвременният български книжовен език, кои речеви стилове засяга комуникативният акт и дали и колко динамичен е изказът на кандидат-президентите, както и факторите, от които зависи това. За целта обаче е необходимо да се разгледат подробно същността на обектите и основните им характеристики, което може да се осъществи с помощта на други методи, алгоритъм на изследване, анализ и разработка на определени теоретични състояния на комуникативния акт.

Целите на изследването са да проследи как се реализират речевите стратегии в политическия дебат и в изказа на двамата опоненти – Румен Радев и Анастас Герджиков, когато представят и анализират гледните си точки, аргументират се и предоставят контрааргументи и правят извеждащи заключения на базата на лични впечатления. Едни от най-важните фактори, които пряко влияят на изказа им, са темата, която се дискутира, както и моментът, когато се намесва емоция. Тя, от своя страна, играе роля и на катализатор при смяната на семантичното поле. Друг важен фактор е и оценъчният характер на комуникативния акт. Актуалността на събитията предполага и актуален изказ, близък до съвременните злободневни теми, които засягат обществото.

Задачите на това изследване са на базата на събрания видеоматериал да се изслушат, наблюдават и анализират характерни особености на речта на футболните коментатори. Свалени са епизоди на няколко футболни предавания,

публикувани в интернет. Въз основа на направените наблюдения върху речта на спортните журналисти и описаните примери е направена типология на най-често срещаните особености.

В настоящото изследване ще боравим със система от принципи и методи на организиране, провеждане и анализиране процесите и резултатите от научното изследване. Методиката в конкретното изследване е свързана с определени дейности за изпълнение – наблюдение, анализ и обобщение на теоретичния и емпиричния материал. Необходимо е да се систематизира информацията, научните правила да бъдат логически подредени с нужната последователност. Важно е да се подчертае, че изготвянето на едно научно изследване е немислимо без определена методология, която заема мястото на теоретична основа на изследването, от една страна, и методика – практическата, от друга.

Общите методи на изследване, използвани в този труд, са свързани с методите и на теоретичното, и на емпиричното. Наблюдението е общ метод на емпиричното изследване. Той се базира на непосредствено възприемане на определени обекти или явления с човешките сетива, без изследователят пряко да влияе на случващото се.

Сравнителният анализ е най-главният и определящ метод, съпътстващ това научно изследване. Той представлява мисловен процес, в който цялото се разделя на съставни части, като се разглежда и анализира всяка негова страна, за да се достигне убедително до същността му. За целта е необходимо да се събере емпиричен материал, а в конкретния случай това са наблюденията върху речта на двете политически фигури – Румен Радев и проф. Анастас Герджиков. Изискванията са тя да бъде достоверна и да подлежи както на количествен, така и на качествен анализ, за да позволява възможност за сравнение. За събирането ѝ е необходимо наблюдение, проучване на политическия дебат и на начина, по който се реализира речта в него. В процеса на теоретичното изследване се извършва разчленяване на цялото по определен признак или явление, които трябва да бъдат сравними и практически ползваеми. Описанието започва с представяне същността на елемента, връзките на явлението с цялото и какви са тенденциите му за развитие. Завършва с аргументация и с примери, понякога и със заключение или извод за употребата му. Обяснението се явява продължение на описанието и цели да подкрепи твърденията, засегнати в описанието на същността, както и развитието на частта в системата на цялото. При извършване на сравнения основната цел е да се разкрият признаци на сходство или различие между общоприетите норми в анализирания вид общуване. Извършва се своеобразна съпоставка между фигурите, за да се проследят степенята на реализация на комуникативния акт и фреквенцията на определени изрази средства, стилистично маркирани или немаркирани. По този начин се позволява да се обяснят различните аспекти на явленията, а резултатите се използват като предпоставка за обобщения и изводи. Роля-

та на обобщението е да установи сходство между анализираните явления и да оформи заключения въз основа на казаното. Генерирането на изводи е завършващият акт, до който обобщението може да стигне, като има за цел да формулира заключения, възникнали като резултат на цялостното изследване.

Важен момент, който трябва да се отбележи за същността на политическия **дебат**, е, че той представлява сложен и многоизмерен феномен, който участва във всички форми на социалното взаимодействие. Дебатът в своята същност е комуникационна техника, която е изградена на принципа на противопоставяне на различни идеи или мнения по определена тема. Дебат произлиза от глагола спори, а той – от латинската дума *дебат*, което означава *обсъждане, борба*. Целта на дебата е да изложи и направи достояние разнообразни позиции и аргументи по определена тема, за да се стигне до извод или заключение.

В зависимост от своя формат дебатите се делят на два вида: официални и неформални. Официалните имат предварително установен формат, дискутират се конкретни теми и в тях присъства модератор. Неформални са тези, при които темата не е предварително уточнена, липсва модератор и свободата на аргументите взима превес. Настоящото изследване обаче ще се фокусира върху първия вид дебат – официалния, който се реализира при предварително строго определени правила. Дебатът между Румен Радев и Анастас Герджиков е по специално изготвен регламент, който започва с 30 секунди за начало за мотивите и кондицията преди вота. Всеки разполага с еднакво време, темите са сред най-обсъжданите в страната, като и двамата кандидати имат право да си задават въпроси. Първият модул на дебата е „България днес“, като в него влизат три големи теми: *политика, здравеопазване и цената на живота*.

Целта на изследването е на базата на политическия дебат между Румен Радев и проф. Анастас Герджиков да се направи и структурира езиков портрет на двамата кандидат-президенти. Ще се спрем последователно на речеви характеристики като темпоритъм, дикция, логически ударения, риторически умения, речева агресия, клишета, придържане към високия речев етикет, както и ще отбележим отклоненията от него.

Общоприето е схващането, че въздействащ глас, ясна и точна дикция, правилно произношение и сила на гласа са нужни само на актьорите и говорителите по радиото и телевизията. Това обаче далеч не е така. От също толкова голямо значение са тези фактори и за речта на политиките.

Да започнем например с **темпоритъма**. Темпоритъмът на говора се определя от стремежа на този, който говори, да бъде добре разбран. Също така се съобразява с темпото, с което информацията може максимално ясно и недвусмислено да се възприеме от слушателите. Понякога обстановката и различни провокиращи фактори предизвикват по-бърз говор. Разбира се, че има и други обстоятелства, които влияят на темпоритъма. Едно от най-важните неща, които трябва да се знаят за темпоритъма, е, че повечето хора не го осъзнават.

И още по-важното е, че промяната му се отдава най-трудно. В случаите, когато говорещият артикулира небрежно, слушателят полага допълнителни усилия, за да възприеме по-пълноценно информацията. Това намалява комуникативната способност, може да доведе до промяна във възприеманата информация.

Основен принос в развитието на темпоритъма и в разработването на тренировъчна система в актьорското майсторство има руският режисьор и актьор Константин Сергеевич Станиславски. За темпоритъма Станиславски ни дава няколко определения: „Темпо – това значи бързо или бавно. Темпото съкращава или удължава действието, ускорява или забавя речта. За да се извърши едно действие, за да се произнесе една дума, нужно е време. Да се ускорява темпото – означава да се определи по-малко време за действие или за речта и това провокира по-забързана реч. Забавеното темпо пък печели повече време на говорещия да допълни речевия акт и създава възможност още по-добре да се структурира, довърши и доизкаже важното“ (Stanislavski 2015). За формулирането на понятието „ритъм“ Станиславски уточнява, че в процеса на речта настоящото време се запълва с моменти, в които се произнасят звуци с различна дължина и с прекъсвания (хезитационни паузи) между тях. По този начин ритъмът се комбинира от отделни моменти с разнообразна продължителност, които делят времето на най-различни части. Темпоритъм е понятие, което обединява скоростта и интензитета на провеждане на речевия акт.

Всеки оратор в началото на своята реч, в случая дебат, си поставя за цел да реализира определено количество задачи, които се осъществяват посредством говорното изказване в интервал от време. При реализирането на поставените задачи, предварително набелязани от говорителя, се използват различни изразни средства. Всички те се обединяват и подреждат в непрекъсната верига, в която, колкото и разнообразна да е, в определен момент настъпва повторемост. Изразните възможности се ограничават както от индивидуалните способности, така и от специфичните фонетични характеристики на езика, чрез който се реализират.

За всеки говорител от ключова важност за представянето му и една от първостепенните задачи е да се изведе смисловото и емоционалното послание на текста. Това може да се реализира чрез разделяне на словесния поток на говорни тактове. Всяка от говорните групи или фрази има собствена интонация, логическо ударение и задължителен вътрешен темпоритъм. Всеки език се характеризира и със свой специфичен ритъм. Българският език е сравнително умерен по бързина на говора сравнение с други езици, които са по-бързи. Независимо от това ритмичните възможности на нашия език са много богати. Това се дължи на факта, че при фразовото деление на говорното изказване всяка дума запазва своето индивидуално ударение, а от своя страна, динамичното и интонационното степенуване на ударенията във фразата също имат богати ритмически възможности. Към това трябва да се добави

и артикулационното формиране на звуковете и фразите, което допринася за ритмическите характеристики речевия акт. От друга страна, между ритъма и емоционално-психологическото състояние на говорещите съществуват неразривни постоянни взаимодействия. Тези естествени връзки и закономерности в състоянието на оратора са от изключителна важност да се владеят и прилагат, за да звучи речта живо и въздействащо и да не се влияе в голяма степен от емоционалното състояние на говорещия.

Например в дебата между кандидат-президентите около десетата минута на разговора възниква първата по-особена ситуация между двамата. При едно от изказванията на Анастас Герджиков се чува звучно и неodobрително издишане, разкриващо раздразнение към чутото. Тук вероятно микрофонът на Румен Радев не е изключен и неговата неподправена реакция лъсва. Настоящият президент обаче има дълъг професионален опит и висока компетентност в такъв тип общуване, както и в запазването на самообладание и обраното поведение. Поради тази причина е важно е да се подчертае, че в последвалия отговор към своя опонент темпоритъмът на Румен Радев се запазва същият. На този фон изказванията на Анастас Герджиков звучат в много по-голяма степен повлияни от емоционалното му състояние. Точно поради тази причина на моменти дебатът между двамата кандидат-президенти изглежда, че се отдалечава от тази рамка и създава впечатление, сякаш Румен Радев назидава и обяснява, а Анастас Герджиков мирно се съгласява и кима в знак на разбиране.

Следващата характеристика, на която ще обърнем внимание в изследването, също е във фонетичен план и това е **интонацията**. Терминът интонация произлиза от латинската дума *intono* – ‘произнасям високо’, и е един от основните признаци на изречението, който го превръща в завършено съобщение и му придава синтактична цялост. За интонацията могат да се използват определенията на К. Попов: „движението на тоновете, промените на гласа по височина, сила и тембър, мелодията, темпото и паузите на речта, логическото, емфатическото и фразовото ударение. Интонацията зависи от съдържанието на изречението и от целта на изказването. Чрез нея говорещото лице може да променя смисловото съдържание на едно и също изречение и по този начин да образува различни типове изречения...“ (Popov 1963, 25) и определението, което дават Д. Тилков и Т. Бояджиев за интонацията: „сложно фонетично явление, чиято реализация се осъществява от комбинираното действие на честотни, темпорални и интензивни характеристики на говорния сигнал“ (Tilkov & Boyadzhiev 1977, 165). В своята цялост интонацията е лишена от предметно-смислово съдържание и не може самостоятелно да изрази мисъл. Тя е изразителна, но не и съдържателна и в голяма част от случаите има субективен характер. Притежава няколко основни граматични функции: оформя изречението като завършена синтактична единица, изразява оценъчно отно-

шение към действителността, изразява емоционална страна, като едно и също изречение може да бъде представено като съобщително, въпросително или възклицателно, чрез нея се изразяват логическото ударение и комуникативната натовареност на думите в едно изречение.

Политическият дебат, сам по себе си, като вид общуване е строг, характеризиращ се с определени изисквания за речево поведение. В конкретния случай дебатът между Румен Радев и проф. Анастас Герджиков е с продължителност около час и половина. За това време на провокации и предизвикване между двамата опоненти в дебата различни фактори водят до промени в речта им по отношение на интонация и темпоритъм. Факторите за това са най-разнообразни – от силно обществено значимите теми, които се обсъждат, през провокации от опонента, до провокации и от журналиста – водещ на формата. Всичко това пряко се отразява на тембровата, интонационна и речева реализация. Интересно е да се проследи как лавира интонацията в зависимост от темата, която се дискутира. При двамата събеседници тя експлицитно преминава от спокойни съобщителни изречения във възклицателни, подбудителни изречения и риторични въпроси. Наблюдава се как дискусията започва да тече на по-висок тон, честотата и бързината на изговаряне на думите и изреченията се повишават, речта им става забързана, повишава се и интонационно заради превеса на емоциите. **Логическото ударение** в изказването става ясно разпознаваемо.

Промяната на интонацията все пак се случва сравнително рядко предвид регистъра, в който протича общуването. Един такъв пример е, когато Румен Радев се обръща към българския народ по отношение на темата с Република Северна Македония и международните отношения на страната ни с нея:

*„Искам да се обърна към българските граждани и да ви гарантирам, че България не може да каже „Да“ **преди** да се прекрати нарушаването на човешките права на българите в Северна Македония, **преди** да си спомнят Копенхагенските критерии за членство в ЕС, **преди** да се спре системната дебългаризация в продължение на десетилетия, да се унищожава българското културно и историческо наследство и да се фалшифицира, **да се изкорени** езикът на омразата в учебници, това, което споменахте, господин Герджиков, в надписи на музеи, в държавни медии и институции в Македонската академия на науките“.*

По отношение на друга голяма чувствителна тема – здравеопазването, отново се наблюдава промяна в интонацията и разпознаваемо и ярко различимо логическо ударение. Пример за това в случая е изказване на проф. Анастас Герджиков:

„Аз не съм съгласен с тази розова картина. Първо, достатъчно е да видим броя на починалите, и най-вече колко са затруднени болниците, за да се убедим, че не сме излезли от кризата и че тази криза е много тежка и че тя

можеше да е много по-лека, ако бяха взети мерки навреме. Не искам да ги изброявам, правил съм много пъти това. Като започнем от т'ва, че заговорихме за щадящи тестове за децата последните дни, вместо през лятото“.

По отношение на **брой използвани думи** е видно, че Румен Радев използва далеч повече думи от своя събеседник и опонент Анастас Герджиков. До това заключение може да достигнем от неколкотократно предупреждения от страна на водещата на дебата за времето, с което разполагат участниците в дебата. Дали обаче става въпрос за празнодумство, или се дължи на нещо друго, предстои да разгледаме в изследването. Значителна роля в говора на политика имат различни други фактори, които политиките (особено родните) старателно намесват, за да изградят своя общ обществен облик. В съвременната политика с времето се сдобива с все по-персонифициран характер. Този процес се реализира с пълна сила в родната политическа обстановка у нас и някои политически фигури поради своята харизматичност трудно биха могли на моменти да определят мястото си в политическия регистър. Нужно е обаче образът на лидера да бъде разграничен на базата на неговите личностни особености, като външен вид, маниери, специфичен говор, поведение. По този начин могат да изпъкнат външните характеристики на политиката.

И Румен Радев, и Анастас Герджиков се придържат към една от най-важните особености на „новия политически език“ – това той да бъде семпъл и разбираем за широката публика, т.нар. *берлусконизъм*. Речта и поведението на Силвио Берлускони са харесвани, защото се различават от стария „дървен“ език, който се характеризира като дипломатичен, семантично претоварен и лишен от конкретика и дълбок смисъл език. Риториката при берлусконизма е еднакво приложима както за образа на министър-председател, така и на опозиционен лидер. Най-често използваните думи са: солидарност, диалог, предложение, въпрос, което свидетелства за гъвкава политика, дипломатичност, умения да се води дискусия, както и за готовност да се търси компромис. Ключови са и думите: свобода, граждани, власт, данъци и закони.

„Зеленият сертификат, да, не е приятен, но това е **свобода** на избора“. Румен Радев 36.25

„Човешките права не са просто самоцел. Първо, всеки човек е важен и неговите права трябва да се пазят. Второ, **свободата** е най-важна, **свободата** и трябва да я опазим, защото това са европейските ценности“. Анастас Герджиков 46.35

„Много са спекулациите по отношение на Русия, аз искам само да ви кажа какви са тенденциите в Съвета на Европейския съюз. Най-важното е да търсим **диалог** в тази усложнена ситуация. **Диалогът** Европейския съюз – Русия наистина е нарушен, той е в критично състояние, затова и канцлерът Меркел и президентът Макрон настояваха да има среща на върха Европейския съюз – Русия, не се състоя, а президентът Джо Байдън започна да

води **диалог** с президента Путин през главата на Европейския съюз. Мисля, че това не трябва да го допускаме. **Диалогът** е изключително важен колкото и да са обтегнати нашите взаимоотношения“. 43.53 Румен Радев

„Шпионският скандал е изключително сложен, изключително важен, но ние тук трябва да си зададем **въпроса**: защо беше пробита системата за достъп до класифицирана информация, и то на 5 държавни служители с отговорни позиции. Тази система и този достъп до класифицирана информация се издава от българските служби. Това е изключително важен **въпрос** и тук ние не трябва да си затваряме очите и докато търси правата на чужди граждани, какво стана с гражданските права и защитата от страна на българската държава с господин Емилиян Гебрев и близките около него, които бяха отровени и това всичкото някак си се negliжира“. Румен Радев 47.20

Любопитно е например, че Анастас Герджиков използва така наречения медийно-политически похват. Сам и съвсем нарочно и целенасочено излиза извън протокола и описва битието си от по-ранни години. Целта е, разбира се, да се скъси дистанцията с аудиторията, и най-вече евентуално с онези, които не биха му симпатизирали и не биха го подкрепили. Смесването на личното говорене с политическото обаче понякога има и противоположния ефект в зависимост от аудиторията, която гледа остреща.

Аз се опасявам, че при всичкото ми уважение към руската култура, на-род и обичаи, защото аз самият съм отраснал с тези книги. Аз бях прочел в дванадесети клас повече от половината Достоевски, и то на руски. Аз имам голямо уважение и симпатия към тази култура, но това не означава, че трябва да търпим отношение, при което, подобно на Беларус, те ни смятат за наполовина руска територия. Това не може да продължава. Анастас Герджиков 48.25

А колкото до вашата лична слабост към МиГ, аз я разбирам. Аз също ’95 година имах един „Москвич“, с който не исках да се разделя по сантиментални причини, но в крайна сметка реших, че друга кола е по-добра. Анастас Герджиков 58.26

Много ми е трудно да съчетавам работата с личния ми живот. Аз съм работохолик и най-голямата ми грешка е, че не оставих през последните години достатъчно време за себе си и за близките ми. Анастас Герджиков 01.15.30

Следващото явление и често срещана употреба в речта на двамата кандидат-президенти, на което ще обърнем внимание, е стилистичната транспозиция на категориите „лице“ и „число“. Според Р. Ницолова транспозицията на една морфологична единица е употребата ѝ в контекст, който противоречи на нейното основно значение (Nitsolova 1986, 57). Категорията лице, както знаем, е тричленна: първо лице е лицето, което говори – адресантът; второ лице е

лицето, което приема съобщението – адресатът, и трето лице не е комуникант и се явява външно на речевия акт. Категорията лице е много предразположена към граматични транспозиции. Тя изразява отношението на глаголното лице към участниците на комуникативния акт в процеса на комуникацията. С категорията лице се характеризират глаголите и личните местоимения, те са много тясно свързани както помежду си, така и с числото на глагола. Транспозициите са т.нар. граматични метафори – изразяват се в преносна употреба на местоименните и глаголните категории, като обикновено това се случва в рамките само на една категория – или лице, или число. Транспозициите, които засягат числото, засягат и всички лица – употреба на 1 л. мн.ч., вместо 1 л. ед.ч.; 2 л. мн.ч., вместо 2 л. ед.ч. („Как сме?“ използва се с цел приобщаване) и 3 л. мн.ч., вместо 3 л. ед.ч., и дори 1 л. мн.ч, вместо 2 л. ед. и мн.ч. След като граматичните категории са типични за личните, притежателните местоимения и глаголите, стилистичните транспозиции са свързани както с местоименните форми, така и с глаголните. Обикновено целта за използване на 2 л. мн.ч. в политическата реч (в медийната също) е да се изрази съчувствие и съпричастност, за приобщаване и скъсяване на дистанцията между говорещия и аудиторията. Формулата може да се изрази по този начин – „аз“ в комбинация с „ти, той, тя, то“ води до „ние“, особено в големи социални общности с каквито е свързана политиката, и за реализирането на първоначалния замисъл на речта – да се достигне максимално близо до аудиторията и да ѝ се въздейства пряко чрез приобщаване и съпричастност с народа. Употребата е силно маркирана заради липсата на съвпадение както по лице, така и по число. Примери за подобни транспозиции в разглеждания политически дебат далеч не липсват.

„Защото **имаме** много резолюции, **имаме** много анализи, **имаме** много **приети** декларации, но **практически** ефект към момента няма“. Румен Радев 50.44

„**Ние** сме членове на Европейския съюз и на НАТО. **Ние** имаме европейска и евроатлантическа ориентация. Разбира се, че **не можем** непрекъснато да **бягаме** от отговорностите си, нито като членове на Европейския съюз, нито като членове на Северноатлантическия алианс. Дали ще бъдат разполагани такива бази, е въпрос на бъдещето, въпрос на разговори, **ние** трябва да бъдем много предпазливи поради това ключово място, което **заемаме** наистина между няколко Велики сили, между два континента.“ Анастас Герджиков 59.20

„... **И ние** не трябва да допускаме свръхмилитаризация на Черно море. Проблемите са много, затова аз непрекъснато настоявам за възвръщане на диалога и деескалация. Това трябва да бъде политиката на България. **Ние** нямаме интерес от повишаване на напрежението, защото Черно море е територия на непрекъснати учения, а в тези учения има сближаване физическо на участниците, които са в него. **И** едно невнимание, една човешка грешка могат да бъдат опасни.“ Румен Радев - 1.00.00

„**Ние** живеем в една държава, която сами не си харесваме. Как да накараме другите да се върнат, или пък нашите съграждани да останат? Т'ва не става с убеждаване. Много хора стоят заради убеждението или любовта към родината, но не може след 32 години да **продължим** да ги лъжем, че някой ден ще се оправим.“ Анастас Герджиков 01:01:38

Интересно е, че наред с това на другата крайност в речта и на двамата кандидат-президенти присъства с висока честотност и т.нар. аз-говорене, като на моменти дори граничи със свръхизползване на аз-формата. Това говорене на моменти създава впечатление за убеденост в собствената позиция и в желание тя да бъде ярко афиширана и промотирана, но от друга страна, не създава добро впечатление за говорещия. По този начин той изгражда егоцентрична, на моменти дори арогантна и егоистична представа за себе си. Неслучайно мнението на редица политолози е, че говоренето в аз-форма не трябва да се използва прекомерно и че успешният модел на комуникация и структуриране на речта винаги е бил някъде по средата. Примерите за аз-говорене конкретно в политическия дебат между кандидат-президентите Анастас Герджиков и Румен Радев са наистина много.

Аз не знам Вие в какви болници и в какви предприятия сте били, **аз** бях в такива, в които ми се оплакваха много. Анастас Герджиков 38.32

Аз съм приятно изненадан колко са се сближили нашите позиции през последния месец, господин Радев. Преди чувах съвсем други неща, а сега на няколко пъти **чух** буквално това, което **аз** твърдя. **Аз** съм съгласен с това, което казахте, защото **аз** го твърдя вече цял месец с непрекъснато публично. Анастас Герджиков – 43.56

Аз тука приветствам решението на американската страна за прилагане на закона „Магнитски“. Това беше решителен акт в подкрепа на българската демокрация. Това беше и един призив, подканяне към Европейския съюз най-сетне да погледне по-сериозно на тези проблеми. Румен Радев 50.25

Аз също имам утре видеоконферентна връзка с Манфред Вебер и не се надявам, че и този въпрос ще бъде обсъден, наред с останалите въпроси, които сме предвидили. Анастас Герджиков 51.15

Аз съм този, който заговори за обединение на всички български граждани около каузи, визия и национален идеал. Тогава всички ми се присмиваха, господин Радев ме наричаше кандидат за обединител, а след това всички кандидати за президентския пост, а и самият вие заговорихте за обединение, госпожа Йотова ви нарича „обединител на нацията“. Анастас Герджиков 51.50

Аз говоря за обединение от години, аз говоря за обединение от началото на своя мандат. Румен Радев 52.40

Аз вече казах съвсем ясно, че ние не можем да не приемаме никакви бежанци, защото бежанците са хора в беда. Проблемът е, че покрай бежанците идват мигрантите, а мигрантите често нямат общо с бежанците. Анастас Герджиков 53.48

Точно така необходими са ни още осем самолета. **Аз** мисля, че първоначалното решение за закупуването на първите осем беше правилно. Анастас Герджиков 56.41

Може би си спомняте, че **аз** съм сигурно единственият президент, който наложи вето на закон за американска военна сделка F-16. Не заради лошия самолет, не заради условията на американската страна, а защото българското правителство по това време подходи изключително безотговорно. Румен Радев 56.48

Проблемите са много, затова **аз** непрекъснато настоявам за възвръщане на диалога и деескалация. Това трябва да бъде политиката на България. Румен Радев 01.00.05

Аз бих изредил още много, които обикновено не се забелязват от екология, през енергетика, до образование. Анастас Герджиков 01.02.18

Аз не се срамувам от подкрепата на никого, на кой български гражданин. Но забелязвам, че партиите, които Ви издигнаха Вас, започнаха да се срамуват от Вас. **Аз** нямам от какво да се притеснявам. **Аз** нямам шкафчета. **Аз** не съм направил нищо нередно. **Аз** не съм обвързан с никоя партия. **Аз** не оправдавам никакви лоши практики. Покажете ми един случай, в който някой е бил осъден, освен че сме хвърляли някакви заглавия, за да Ви кажа отношението си към този случай. **Аз** подкрепям всяка осъдителна присъда на човек, който е извършил нещо нередно. Не може непрекъснато да водите кампания срещу **мен**, опитвайки се да **ме** свържете с други хора. Кажете нещо за мен, кажете какво лошо **аз** съм направил, в какво визията ми не е правилна, вместо това Вие през цялото време повтаряте т'ва, което **аз** казвах в продължение на един месец, буквално цели фрази, мога утре да го извадя и да сравня видеото на едното и другото. Анастас Герджиков 01.12.44

Свободното боравене с думите в политиката понякога е лош съветник и този дебат не прави изключение от правилото. В настоящото изследване ще се спрем основно върху две лексеми. Първата – съществителното от мъжки род **обединител**. За пълната обективност на това изследване ще отбележим, че в тълковния речник срещу думата **обединител** е изведено:

ОБЕДИНИТЕЛ, -ят, -я, мн. -и, м. Човек или институт, съюз, който обединява, който осъществява обединение. Обединител и ръководител на тези колективни усилия – това е постановчикът. Ст. Грудев, ББ, 49. Мъчно е... да завладееш сърцата и душите на зрителите, да постигнеш духовно единение между тях и автора. Силата, обединителят – това е актьорът-изпълнител. Ив. Димов, АИДЖ, 108. Цар – обединител на отечеството.

Интересно е как думата **обединител** присъства в кандидатпрезидентските кампании на Анастас Герджиков и Румен Радев.

Анастас Герджиков: Тази дума не произлиза от мен, тя произлиза от Конституцията, където е казано, че президентът е олицетворение на единство-

то на нацията. Разбира се, че той трябва да бъде обединител. Нека да опиша какъв е профилът, за който става дума. Това, което чух, е, че трябва да бъде кандидатът за президент обединител на нацията, да бъде стожер на Конституцията, да бъде лице на държавността, да бъде лице на държавата пред света. Господин Радев, не се ли разпознавате и вие в това описание?

Румен Радев: Що се отнася до обединител. В Конституцията няма изписана думичката обединител. Президентът олицетворява единството на нацията и това единство винаги съм твърдял, около принципи, около ценности, то е около правова държава, около това да следваме ясно зададена визия за България, но не и да преследваме инакомислещите с Прокуратурата, чиито действия Вие одобрявате, изненадващо за мен.

Отново в интерес на обективността на изследването ще се позовам и на написаното в Конституцията на Република България:

Глава четвърта

ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Чл. 92.

(1) Президентът е държавен глава. Той олицетворява единството на нацията и представлява Република България в международните отношения.

Другата дума е **прагматизъм** и разбирането и виждането на двамата кандидат-президенти за това какво всъщност е прагматизъм. Отново в името на обективността на изследването ще се позовам на тълковния речник за значението ѝ:

ПРАГМАТИЗЪМ, -змът, -зма, мн. няма, м. 1. Филос. Философско учение, отъждествяващо действителността с опита, според което няма абсолютна истина, обектите на познанието не съществуват независимо от съзнанието, а се формират при решаването на практически задачи, и критерий за истинност са практически полезните резултати. Непоколебимо и страстно той е воювал срещу такива ... философски и социологически течения и школи и техните представители у нас, като прагматизма, ..., расизма и др. ВН, 1960, бр. 2635, 4.

Важно е да обърнем внимание на значението на **политически прагматизъм**.

2. Политическият прагматизъм е разбирането, че политиката не трябва да се придържа към идеологии и празни категории, които да възпрепятстват постигането на целите. Така една партия, макар че както всички политически сили защитават определени ценности, това, което тя преследва, е установяването на политики на базата на тяхната полезност, а не на теоретичното им значение.

3. Качество, характеристика на такова поведение, такова дейност. Не ми допада прагматизмът на всяка проява на колегата ми.

– От гр. πράγμα ‘дейност, дело; (начин на) действие.

В дебата думата прагматизъм стои на двата полюса в разбиранията на кандидат-президентите, но и двамата си служат изключително умело с нея.

Анастас Герджиков: *Отношенията с Русия трябва да са **прагматични** и в никакъв случай не трябва да се делим на русофили и русофоби. Това е едно политизиране на отношенията с една голяма страна със сериозна икономика. Ние имаме интерес да работим с Русия, така както имаме интерес да работим с всяка друга страна с подобна икономика. Разбира се, дори в сравнение с Германия износът ни за Германия е 50 пъти по-голям, но това би могло да се подобри. В този смисъл аз приветствам вашата позиция да подходим **прагматично** към въпроса.. 44.10*

Румен Радев: *Моята позиция е същата както през 2016 година, когато се кандидатирах за президент. Във външната политика е изключително важно да има **прагматизъм**. Санкциите, които бяха наложени в резултат на Крим и на Украйна, не дават резултат. Колко години оттогава ние нямаме промяна в поведението, ние нямаме ефект от тези санкции. Затова и на съвета на Европейския съюз, в който участвах, докато съм президент по време на служебно правителство, се търсят вече прагматични подходи как да бъдат решени тези проблеми. Между другото, Германия, знаете, извършва огромни инвестиции в Русия. Да не говорим в газодобивния сектор, в нефтената промишленост, голям завод на „Мерцедес“. Как стават тези неща според Вас? Стават с една изключителна **прагматична** политика. И най-важното, Русия е важен фактор за сигурността, борбата с тероризма и това не трябва да го забравяме. Защото и в нашата Конституция е записано, че основна цел на нашата външна политика са националната сигурност и суверенитетът на страната.*

Специфично за българската политика е, че политиките обвързват изцяло имиджа, който изграждат, с политическата си партия и рядко наблягат на личностните си качества. Интересно впечатление прави, че и при кандидат-президентите това също не прави изключение. Неслучайно един от най-ярките моменти в дебата е около спора чий е Крим – украински или руски.

Анастас Герджиков: *Не чух обаче отговор на темата Крим, понеже бяхме чували различни изказвания от Ваша страна. Моята позиция например е следната – Крим е украински. Това какъв флаг се вее над него, няма никакво значение, защото всеки път, в който някоя страна анексира територия, върху анексираната територия тя забива своя флаг. (...) Не чух чий е Крим, но общо взето отговорихте нещо.*

Румен Радев: *В момента е руски, какъв да е?*

Друг често използван способ в политическото говорене, което се откроява в дебата между двамата кандидат-президенти, е техниката на изброяването и повторението. Излагането на собствените основни тези и аргументи чрез изброяване/повторение невинно е излишно, но в случая прекомерното боравене с този механизъм изключително утежнява диалога. Нещо повече, превръща го в монолог и създава впечатление за говорене на едно и също, а оттам – и на

празнодумие. Чрез безкрайното изброяване, изглежда, сякаш говорещият вече не може така да конструира речта си, за да звучи тя аргументирано, кратко и ясно, а се губи в „море“ от безкрайни примери и допълнителни аргументи. С този механизъм си служи най-вече Анастас Герджиков и макар че в дебата Румен Радев използва повече думи, чрез изброяването прави впечатление, че този, който говори повече, е неговият опонент. Чрез прекомерното изброяване обаче говорещият не може да постигне целта си – да убеди слушателите.

1. Единственото, което иска българската държава в една политика, която е доста последователна, е да се спазва договорът за приятелство, добросъседство и сътрудничество. Това означава, вътре има описани всички неща, които искаме – **от това** да се спазват правата на българите в Република Северна Македония, **през това** да се пречи на езика на омразата, **през това** да не насърчава държавата претенции за права на хора, които не са граждани на Република Македония, а живеят в България, **и накрая** до това да се подобри транспортната свързаност. Анастас Герджиков – 23.42

2. И в този смисъл подмяната на тази позиция, че искаме да се спазва договорът, което и без това е залегнало в гл. 35 от Договора за присъединяване, да се откажем от тази позиция в името на нещо друго, например **това** да се признае българско малцинство в Република Северна Македония **или пък** да се разглеждат икономически въпроси вместо тези, които **изброих, или пък** да кажем, че историческата комисия има само някаква помощна роля, неща, които чух или от Вас, или от представители на Вашето правителство в момента, ми се струват малко притеснителни. Анастас Герджиков 25.33

3. Аз не съм съгласен с тази розова картина. Първо, достатъчно е да видим броя на починалите, и най-вече колко са затруднени болниците, за да се убедим, че не сме излезли от кризата и че тази криза е много тежка, и че тя можеше да е много по-лека, ако бяха взети мерки на време. **Не искам да ги изброявам – правил съм много пъти това. Като се ‘почне от това**, че заговорихме за цялостни тестове за децата през последните дни, вместо през лятото, не подготвихме болниците, отказахме се от тогавашния модел на финансиране на допълнително стимулиране на лекарите на първа линия. Сега уж е по-справедливо, а всъщност те не получават парите, които заслужават. Анастас Герджиков 29.53

4. Аз затова Ви призовах да слезете от облаците, не са така розови нещата. Аз не си измислям всичко, което казах. Чувам го от медицинския персонал – **нито е вярно това, че** има материали и че има лекарства, **нито е вярно това, че** са си получили парите, всичко това не е така. Анастас Герджиков 32.56

5. Питахте за мерки, аз не съм специалист, но ще Ви кажа няколко. **Трябваше да осигурим** достатъчно електроенергия на пазара, **трябваше да осигурим** това, ако я няма тази електроенергия, ако виждаме, че е проблем да

спрем износа, **трябваше да осигури**м това, което казвате, и то в още по-голям мащаб, но навреме, защото Вие казвате, че сме го осигурили, а не сме. (Невербален жест, демонстриращ изброяване) Анастас Герджиков 39.26

6. Човешките права не са просто самоцел. **Първо**, всеки човек е важен и неговите права трябва да се пазят. **Второ**, свободата е най-важна, свободата, и трябва да я опазим, защото това са европейските ценности. Анастас Герджиков 46.33

7. Слава Богу, президентът не е част от изпълнителната власт, където трябва да се създадат стратегии по подобни важни, големи проблеми, важни за обществото. Демографската криза вече е на много години, има множество варианти да излезем от нея – **като се започне от** стимулирането на раждаемостта, **мине се през това** да осигуряване на добри условия на децата в училище, **мине се през това** да създадем добри работни места тук в България, за да не се налага хората да бягат в чужбина, **мине се към през това** да създадем тук лабораториите, които привлякоха най-големите български изследователи обратно да се върнат вече при нас, мога да посоча такива примери **и накрая, не на последно място**, имаме хора с български произход в съседни страни, ние можем да привлечем и тях, както винаги сме се опитвали и да го направим много по-решително... Анастас Герджиков 01.00.45

8. Мога само да кажа, че националната сигурност наистина съдържа много елементи, националната сигурност, затова консултативният съвет е толкова важен, защото там **са изредени** в една от алинеите поредица от елементите на националната сигурност. **Аз бих изредил** още много, които обикновено не се забелязват **от** екология, **през** енергетика, **до** образование. Анастас Герджиков 01.02.05

9. Не може да ми припишете всичко това, **нито** главния прокурор, **нито** Бойко Борисов, **нито** някоя партия, нямам нищо общо с тези хора и партии. Това е Вашият начин да водите кампания. Анастас Герджиков 01.09.05

В заключение на казаното дотук може да отбележим, че все по-категорично и отчетливо се утвърждава мястото на разговорните маркери в официалното общуване, в частност в политическия дискурс. Разчупването на общоприетата рамка е все по-често явление, което, за съжаление, е знак за не особено висока езикова култура и липса на ораторски способности, както и на психологически контрол и лесно поддаване на манипулация. Нещо повече, неоспорим факт е, че през последните десетилетия се наблюдава все по-засилена тенденция към разчупване на рамката на „дървения“ език, стремеж към по-атрактивно звучене и ясно различимо лично отношение на говорещите към обсъжданите теми или събития.

Политическият дебат като форма на общуване, представящ сблъсък на основни идеи и убеждения, винаги е привличал голям процент от обществото. От известно време насам се забелязва стремежът на политиците да представят

не себе си като добри оратори и умели дебатьори, а напротив – да представят опонента си в лоша светлина, да го уязвят и по този начин да спечелят общественото одобрение и гласове. Най-лесният и ефективен път, разбира се, е чрез определена реализация на речта в конкретната комуникативна ситуация. Интересно е, че това не се възприема негативно от зрителите и в повечето случаи е печеливша стратегия. Остава обаче въпросът това ли е новият най-добър метод в официалното политическо общуване, предвид изискванията, които поставя тази сфера на общуване? В повечето случаи отговорът е, че този метод провокира до най-висока степен интереса на избирателите. Участниците гласно заявяват своите предпочитания и изтъкват недостатъците в аргументацията на своите опоненти, това автоматично предизвиква реакцията на зрителите, което е достатъчно. Това е масова стратегия при печелене одобрението на избирателите. Слабите места в полето на фонетичните особености при публичното официално говорене личат особено при провокация – тогава „лъсват“ аз-говоренето, повторенията, интонацията става отсечена с множество хезитационни паузи. Когато опонентът бъде провокиран, се нарушава и темпоритъмът в неговия изказ. Заедно с това се наблюдават и известни отклонения от иначе предварително определените и зададени логически ударения. В стремежа си да звучи убедително и аргументирано, има опасност опонентът да се изгуби в безкрайно многословие и/или празнодумие, което понякога постига обратния ефект, аудиторията обикновено губи интерес и спира да слуша.

ЛИТЕРАТУРА

- JOWETT, G. & O'DONNELL, V., 2014. *Propaganda and persuasion*. United Kingdom: SAGE.
- МИЛАНОВ, В., 2020. Рецепцията на българската политическа реч от студентите чужденци. *Чуждоезиково обучение*. 47(4), 323 – 339.
- НИЦОЛОВА, Р., 1986. *Българските местоимения*. София.
- ПОПОВ, К., 1963. *Съвременен български език*. София: Наука и изкуство.
- СТАЛЯНОВА, Н. КРЕЙЧОВА, Е., 2020. *Речта в съвременното българско общество*. София: Парадигма.
- СТАНИСЛАВСКИ, К. С., 2015. *Работата на актьора. Том 1*. София: Изток – Запад.
- ТИЛКОВ, Д. & БОЯДЖИЕВ, Т., 1977. *Българска фонетика*. София: Наука и изкуство.

REFERENCES

- JOWETT, G. & O'DONNELL, V., 2014. *Propaganda and persuasion*. United Kingdom: SAGE.

- MILANOV, V., 2020. Retseptsiyata na balgarskata politicheska rech ot studentite chuzhdentsi. *Chuzhdoezikovo obuchenie-Foreign Language Teaching*. 47(4), 323 – 339.
- NITSOLOVA, R., 1986. *Balgarskite mestoimenia*. Sofia
- POPOV, K., 1963. *Savremenen balgarski ezik*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- STALYANOVA, N. & KREYCHOVA, E., 2020. *Rechta v savremennoto balgarsko obshtestvo*. Sofia: Paradigma.
- STANISLAVSKI, K. S., 2015. *Rabotata na aktyora. Tom 1*. Sofia: Iztok – Zapad.
- TILKOV, D. & BOYADZHIEV, T., 1977. *Balgarska fonetika*. Sofia: Nauka i izkustvo.

SPEECH STRATEGIES IN PRESIDENTIAL CANDIDATE DEBATES

Abstract. The article is dedicated to the presidential candidate debate between the current President Rumen Radev and Prof. Anastas Gerdzhikov. The research traces whether their vocabulary adheres to the official discourse, how dynamic it is and whether it answers to the requirements of high speech etiquette. On the other hand, it examines certain phonetic features, such as tempo, intonation, logical stress, repetitions, etc. The study directly observes at what point the debaters abandon the formal high speech etiquette and lose ground in the argument. The object of linguistic analysis is also the length of sentences, the number of words used, and self-talk. Finally, the question of what is the goal of this is also raised: whether they eloquently persuade the electorate and draw approval and interest upon themselves, or whether they achieve the opposite – the disapproval and disaffection of the audience.

Keywords: presidential candidate debate; research; vocabulary; etiquette; certain phonetic features; linguistic analysis

✉ **Antoaneta Nacheva**
Sofia University “St. Kliment Ohridski”
Sofia, Bulgaria